

Nr 1

Av herr **Gustafsson** i Borås, om tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar.

Enligt riksdagsordningen § 52 äger vid kammarens sammanträde varje riksdagsman rätt att, med de undantag riksdagsordningen stadgar eller kammare med stöd därav föreskriver, fritt tala och utlåta sig i alla frågor som förekommer under överläggningen. Viss inskränkning råder i fråga om replikers antal och längd. Kammaren kan även föreskriva inskränkningar i ledamots rätt att erhålla ordet i samband med framställande av interpellationer eller besvarande av enkla frågor. Om ordningsföljden mellan talare stadgas i § 12, att utan hinder av eljest gällande ordning ledamot må efter talmannens beprövande kunna erhålla ordet för kort genmäle, innefattande upplysning eller rättelse i anledning av föregående talares anförande eller bemötande av angrepp från dennes sida; genmäle må pågå högst tre minuter eller, där talmannen av särskilda skäl så medgivit, högst sex minuter.

Något behov av stränga restriktioner i fråga om anförandenas antal eller längd i svenska riksdagen föreligger ej, enär obstruktionsanföranden aldrig förekommer. Frågan om anförandenas längd har dock vid skilda tillfällen framkommit, enär långa anföranden i samma fråga och med upprepanden av samma argument ofta inverkat menligt på andra frågor sakliga behandling på grund av tidsnöd. Redan år 1930 tillkallade sakkunniga framhöll i sitt betänkande (SOU 1931: 26) att kammardebatterna stundom uttänjdes utöver vad som påkallades för en ingående allsidig belysning av frågorna. Resultatet av detta påpekande blev den begränsade replikrätten som infördes år 1933.

De år 1946 tillkallade sakkunniga tog utförligt upp frågan om tidsbegränsning av anförandena och föreslog rätt för kammare att besluta om tidsbegränsning. Rätten för ledamot att yttra sig i alla frågor, varom stadgas i § 52 riksdagsordningen, skall orubbat fortfarande kvarstå, även om inskränkningar beslutas beträffande anförandenas längd. Något hot mot minoriteterna i kamrarna skulle en bestämmelse av angiven art icke utgöra, eftersom den skulle drabba alla parter lika.

Ingen lär väl kunna förneka att långa anföranden i en viss fråga kan snedvrída riksdagens arbete, och detta kan i sin tur inverka menligt på andra frågor behandling. Alla har nog erfarenhet av att mindre betydelsefulla frågor kan ägnas utomordentligt lång tid under det att andra med långt större räckvidd och omfång måste debatteras under stor tidsnöd vid nattplena. Detta kan icke anses vara riktigt eller tillfredsställande.

Det bör kunna skapas en betryggande garanti för att tidsbegränsning tillgripes endast då sådan av arbetstekniska skäl kan anses påkallad. Huruvida beslut om tidsbegränsning skall gälla samtliga talare eller om t. ex. statsråd, utskottsordförande och gruppledare bör ställas utanför begränsningen är väl närmast en lämplighetsfråga. Då tidsbegränsning förutsättes i regel icke komma i fråga annat än då överläggning om en fråga framskridit så långt att alla huvudtalare hunnit yttra sig en eller flera gånger, torde tidsbegränsningen lämpligast böra omfatta alla. Det bör åligga talmannen att föreslå kammaren hur långa anföranden som skall tillåtas vid tidsbegränsning. I vissa parlament har man t. ex. 20, 15 eller 10 minuter. En förnuftigt genomförd tidsbegränsning av anförandena, som tillgripes endast då arbetstekniska skäl föreligger, kan endast gagna riksdagens arbete. Rätten att yttra sig i alla frågor kvarstår orubbad enligt riksdagsordningen, men en önskvärd koncentration skulle kunna tänkas bli följden genom att upprepningar av förut redovisade argument icke skedde. Givetvis borde frågan om tidsbegränsning icke föregås av någon debatt.

En kort redogörelse för hur man ordnat denna fråga i med vårt jämförbara parlament kan vara motiverad.

Redan ett mera översiktligt studium av arbetsordningarna för olika länders parlament ger vid handen, att det i praktiskt taget alla folkrepresentationer utom i Sveriges och Finlands förekommer någon form av begränsning av tiden för ledamöternas anföranden. Bestämmelserna härom i de olika arbetsordningarna är emellertid ganska invecklade och sammanhänger dessutom så nära med respektive länders övriga arbetsformer och sedvänjor, att de icke fullt kan förstås utan kunskaper om dessa. En detaljerad genomgång land för land har dock i detta sammanhang föga intresse. Det bör kanske även sägas att den redogörelse som lämnas för arbetsformerna i främmande länders parlament i SOU 1947: 80 är delvis föråldrad.

Bestämmelserna om tiden för anföranden kan vara utformade så, att en viss största längd för anföranden är angiven direkt i arbetsordningen. I det norska stortinget får sålunda en talare i sitt första inlägg i en viss fråga i allmänhet icke hålla på längre än en timme och andra gången må han endast tala i högst 20 minuter. I det schweiziska nationalrådet är motsvarande tidsgränser 20 minuter respektive 10 minuter. Stundom gäller olika regler för olika slag av debatter, och vissa talare, t. ex. ministrar, "rapportörer", partiledare eller utskottsordföranden, kan förfoga över längre tid än ledamöterna i gemen. I båda parlamenten är korta repliker tillåtna ett flertal gånger. Som exempel på hur detaljerade bestämmelser, som kan bli följden av en långt driven differentiering, hänvisas till danska folketingets "taletidsregler".

I vissa parlament fattas för varje särskild fråga beslut om hur länge ledamöterna får tala. Därvid förekommer i praxis, att taletiden fördelas

mellan partierna efter det parlamentariska styrkeförhållandet (nederländska andra kammaren). Vissa gränser för beslutanderätten i dylika fall kan vara fastställda i arbetsordningen. I det österrikiska nationalrådet får sålunda maximitiden för ett anförande icke sättas lägre än en halv timme, medan tyska förbundsdagens arbetsordning endast garanterar 5 minuter åt varje talare.

En annan form av tidsbegränsning erbjuder de bestämmelser i många arbetsordningar, som reglerar antalet anförenden per medlem och fråga. Bland de strängaste i detta avseende är engelska underhuset, vars regler förbjuder ledamöterna att ta till orda mer än en gång i samma sak. Två yttranden tillåtes t. ex. i norska stortinget och i schweiziska nationalrådet. Det förutsattes emellertid i regel att korta förklaringar, svar på personliga angrepp och liknande inlägg får göras utöver det fastställda maximiantalet yttranden, men det förekommer också att detta antal genom beslut i varje särskilt fall kan ytterligare inskränkas.

Ett slags tidsbegränsning för anförenden ligger också i den möjlighet, som förefinnes i åtskilliga parlament, att genom särskilt beslut i varje fall avsluta debatten trots att alla, som önskar yttra sig, icke hunnit tala. Sådant beslut måste i t. ex. engelska underhuset och norska stortinget fattas med kvalificerad majoritet, medan det i t. ex. franska nationalförsamlingen och italienska deputeradekammaren räcker med enkel röstövertikt.

Till de parlamentariska procedurregler, som kan verka inskränkande på enskilda ledamöters taletid, hör även den s. k. giljotinen eller möjligheten att i förväg fastställa den tid, inom vilken en viss fråga skall vara slutdebatterad. Reglerna för detta institut varierar från parlament till parlament. Som exempel må nämnas, att nederländska andra kammaren fastställer dylik tidsgräns med enkel majoritet även under pågående debatt. Talmannen skall då efter billighet fördela den återstående debatttiden mellan de ledamöter som önskar tala.

De här givna huvudtyperna av tidsbegränsningar i parlamentarisk debatt förekommer ofta kombinerade med varandra, och det finns parlament, vars arbetsordning förutser tillgripande av samtliga restriktionsmöjligheter. Ingen av härovan nämnda tidsbegränsningar torde renodlade passa oss — en del är rent avskräckande — men redovisningen har skett enbart för att visa huruvida olika länder för sitt vidkommande funnit lösningar på ett spörsmål som gång efter annan blir aktuellt i Sveriges riksdag och som tränger till lösning på ett sätt som gagnar det gemensamma arbetet.

Då det synes tveksamt, om man får döma efter den diskussion som fördes i riksdagen i mars förra året, huruvida författningsutredningen kommer att ta upp härovan berörda spörsmål, vill jag med åberopande av ovanstående hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

att författningsutredningen måtte pröva frågan om viss tidsbegränsning av anföranden i riksdagens kamrar i syfte att befrämja en mera allsidig och likvärdig behandling av alla ärenden än vad nuvarande regler i praktiken ibland kan leda fram till.

Stockholm den 13 januari 1960.

Axel Gustafsson
Borås